

3. Яворівський В. О. Крила, вигострені небом : Нариси. К. : «Молодь», 1975. 111 с.
4. Яворівський В. О. Право власного імені: Нариси, статті, есе. К. : Молодь, 1985. 200 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-272-5-33>

Шитик Л. В.,

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики
Навчально-наукового інституту української філології
та соціальних комунікацій
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*

СПЕЦИФІКА СЕМАНТИКО-ТЕКСТУАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ АНТИУКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ПУБЛІКАЦІЙ

Повномасштабна війна в Україні загострила й інформаційне протистояння, оскільки ворожі канали щодня публікують багато фейків, дезінформаційних повідомлень, нав'язуючи своє бачення подій. «Зростання кількості конфліктних ситуацій, пов'язаних з використанням мови в різних суспільних сферах, і поглиблення лінгвоправових конфліктів, – зазначає Б. Ажнюк, – стимулюють мовно-регуляторні суспільні зусилля, що спрямовані на унормування, але не стільки самої мови, скільки правил її використання в певних суспільних сферах» [1, с. 65]. Соціонормативні зусилля, на думку дослідника, спрямовані «на безконфліктне використання мови в різних комунікативних сферах (внутрішній вектор) і на безконфліктну міжмовну взаємодію – мовну політику й мовне планування (зовнішній вектор)» [там само].

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена викликами воєнного часу – наявністю численних антиукраїнських інтернет-публікацій, що підлягають семантико-текстуальному дослідженню щодо наявності в них ознак конфліктогенності контенту. Зазвичай це медіапублікації та дописи в соціальних мережах.

Мета статті – проаналізувати специфіку семантико-текстуальних досліджень антиукраїнських інтернет-публікацій періоду повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію України.

У сфері лінгвістичної експертології розрізняють два види текстів: 1) тексти із т. зв. комунікативними невдачами, які потребують висновку лінгвіста-експерта щодо значення тих чи тих слів і висловів

(найчастіше це різні юридичні документи, що містять неточність, неясність, неоднозначність формулювань); 2) власне конфліктогенні тексти, що є мовними конфліктами [2, с. 4].

Мовні конфлікти можуть стосуватися питань захисту честі, гідності та ділової репутації, наклепу, розпалювання міжнародної ворожнечі, закликів до насильницької зміни державного ладу, зміни державних кордонів. У зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії сфера конфліктів, що потребують лінгвістичної оцінки, розширена контентом з ознаками виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, глорифікації осіб, які здійснювали збройну агресію РФ проти України, тощо.

Поняттєво-термінологічний апарат семантико-текстуальних досліджень стосовно наявності лінгвістичних ознак названих мовних конфліктів репрезентований таким корпусом лексем:

Глорифікація (лат., від *glorificare* – прославляю) – дія за знач. *глорифікувати* (славословити, прославляти); висловлювання, що містять прославляння, возвеличення кого- або чого-небудь.

Виправдовування – дія за значенням *виправдовувати* (визнаючи кого-небудь невинним, правим, доводити це; допускати можливість чого-небудь, робити допустимим що-небудь).

Правомірний – який спирається на закони розвитку природи і суспільства, на право; // виправданий, невинуватий.

Заперечення – дія за значенням *заперечити*; спростування чого-небудь; невизнання існування, значення, доцільності чого-небудь; *грам.* слово, яке заперечує зміст іншого слова або речення (в українській мові – частки *не, ні*).

Об'єктом семантико-текстуальних досліджень є текст, а тому експерти аналізують його щодо наявності мовних маркерів (від англ. *marker – to mark* – позначати) – мовних (семантико-текстуальних) засобів вираження поняття або категорії.

Надані для семантико-текстуального дослідження антиукраїнські інтернет-публікації, розміщені в заборонених в Україні соціальних мережах («Однокласники», «ВК»), містять численні приклади глорифікації осіб, які здійснювали збройну агресію РФ проти України. У текстовому фрагменті *«Россия раны все залечит, сто раз пройдет и Крым и Рим, пусть знают все, что русский вечен! И русский дух неистребим!!! Храни Вас Бог пацаны!»*, що являє собою напис до зображення військовослужбовця збройних сил РФ із пов'язкою червоного кольору на лівій руці, маркерами глорифікації є лексема *«пацаны»*, водночас продемонстровано і звеличення росіян (*«русский*

вечен», «русский дух неистребим»), Росії, яка «раны все залечит, сто раз пройдет и Крым и Рим». Сема 'прославляння' лінгвально репрезентована окличними реченнями, зокрема, в одному випадку вжито три знаки оклику, а останнє речення є спонукальним – містить дієслово в наказовому способі «храни» (*Храни Вас Бог пацаны!*).

Дії військовослужбовця РФ О. Лиханова героїзовані за допомогою типового для російської пропаганди прийому гіперболізації («*Он целых 12 дней полз до расположения российской армии с двумя гранатами в руках*»). Інтертекстуальний зв'язок із Маресьєвим посилює вагомість вчинку Лиханова, прирівнює його дії до подвигу героя Другої світової війни. Оцінна лексема «Герой» є мовним визначником глорифікації, а в окличному реченні «*Не сломлен Герой!*» констатовано його «незламність» за допомогою дієприкметника із заперечною часткою в ролі присудка.

На противагу мовним маркерам глорифікації військовослужбовців країни-агресора, досліджувані матеріали містять негативно забарвлені лексеми для номінації українців («*нацики*», «*бандеровцы*», «*шайтаны*», «*украы*», «*нацисты*», «*бандерва*»), що є виявом імперської пропаганди, яка постійно намагається подати українців нацистами, яких треба знищувати, денацифікуючи Україну. Для дискредитації бійців ЗСУ, зокрема й захисників Маріуполя, використано негативно конотовані лексеми («*фашисты*», «*преданные нацики*», «*укропы*») та ін.

Досліджувані матеріали демонструють ознаки виправдовування збройної агресії РФ проти України через заміну її поняттям «*операция по демилитаризации и денацификации Украины*», «*СВО*», «*специальная военная операция*», основний «*замысел*» якої полягає в забезпеченні «*безопасности и мира <...> в местах, куда добрались союзные войска*», звільнення місцевих жителів від «*постоянного гнета нацистов*». Таку технологію підміни понять використовують пропагандисти РФ, нав'язуючи аудиторії явище таким, яким воно не є. За сім місяців повномасштабних воєнних дій це підмінене поняття функціонує в країні-агресорові як єдино правильне.

Наданий для аналізу фотознімок відео з написом «*Россия рассматривает ситуацию в Буче как провокацию, угрожающую международной безопасности и миру*» демонструє заперечення агресивних дій РФ під час окупації м. Бучі Київської області через розгляд ситуації в місті як «*провокации, угрожающей международной безопасности и миру*».

Ключова лексема «*звільнення*», що підтверджує наявність визначників виправдовування, заперечення тимчасової окупації частини території України, наявна в таких конструкціях: «*освободив*

промышленные здания», «план освобождения Лисичанска», «полностью освобожден от бандеровцев».

Фото полотна із зображенням корабля та написом «Херсон – русский город» містить ознаки виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації Херсона, названого «русским городом», що нібито слугує «підставою» для його окупації. Текст до світлини людей із прапорами РФ *«ровно 244 года назад, 18 июня 1778 года указом Екатерины II был основан русский город Херсон, верфь и крепость. Сегодня над Херсоном снова развивается флаг России»*, демонструє «історичне обгрунтування» окупації Херсона тезою про «повернення» міста до історичної «*родины*», що нібито вмотивовує визнання правомірності дій російських окупантів.

Отже, аналіз наданих для семантико-текстуального дослідження антиукраїнських інтернет-публікацій засвідчує наявність лінгвістичних маркерів конфліктогенності контенту, зокрема ознак виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, глорифікації осіб, які здійснювали збройну агресію проти України, тощо.

Список використаних джерел:

1. Ажнюк Л. В. Лінгвістична експертиза: статус: методологічні презумпції. *Мовознавство*. 2012. № 3. С. 65–75.
2. Василенко В. А. Лінгвоюридична експертиза конфліктогенного тексту: культуромовний аспект. *Філологічні науки* : збірник наук. праць. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. С. 3–7.